

55 GODINA ARHIVSKE SLUŽBE U BOSNI I HERCEGOVINI

(5. poslijeratno savjetovanje arhivskih radnika BiH)

Bihać, 12. i 13. prosinca 2002. godine

Dana 12. i 13. prosinca 2002. godine u Bihaću je održano 5. poslijeratno savjetovanje arhivskih djelatnika Bosne i Hercegovine u organizaciji Društva arhivskih radnika BiH, Arhivističkog udruženja Federacije Bosne i Hercegovine i Arhiva Unsko-sanskog kantona Bihać. U nepuna dva dana na skupu se moglo čuti mnogo interesantnih i konstruktivnih izlaganja.

Otvorenje savjetovanja održano je 12. prosinca, na Dan Arhiva BiH i arhivske službe BiH, u Muzeju Pounja u Bihaću, uvodnim referatom "55 godina arhivske službe", u kojemu se ravnatelj Arhiva BiH povodom značajne obljetnice u kratkim crtama osvrnuo na razvitak arhivske službe Bosne i Hercegovine u proteklome periodu i na aktualni trenutak u kojemu se ona nalazi danas. Svečani je dio savjetovanja iskorišten i za promoviranje novih stručnih izdanja: knjige "Arhivi u vremenu tranzicije", u kojoj su sabrani materijali s okrugloga stola održanog u Sarajevu 10. svibnja 2001, te petoga broja stručnoga časopisa "Arhivska praksa" koji se tiska u Tuzli. U okviru savjetovanja, također je promoviran i CD-ROM s izložbe "Pod dvoglavim orlom i polumjesecom", koju je Historijski arhiv Sarajevo nedavno priredio u Grazu (Austrija). Napomenimo da je u spomenutom muzeju još prije savjetovanja postavljena vrijedna arhivska izložba "Bihać u zemljopisnim kartama od XV stoljeća do Karlovačkog mira" u organizaciji bihaćkoga arhiva.

Skup su u ime organizatora pozdravili predsjednici Arhivističkog udruženja Federacije BiH odnosno Društva arhivskih radnika BiH, zatim ravnatelji svih bosanskohercegovačkih arhiva, a u svoje osobno i ime kolega iz Hrvatske, skup je pozdravio i ravnatelj Državnoga arhiva u Pazinu.

Istoga dana održan je i radni dio savjetovanja, koji je obuhvatio dvije teme: 1. Statusna pitanja arhiva u Bosni i Hercegovini i 2. Problematika uspostave teritorijalne nadležnosti arhiva. Riječ je o gorućim problemima arhivske službe u Bosni i Hercegovini, koji bitno utječu na njen razvitak i na strukovne iskorake i približavanja suvremenim trendovima svjetske arhivistike. Referate i saopćenja o pomenutim temama podnijeli su arhivski i drugi stručnjaci iz arhiva na području Federacije BiH, a sudjelovali su i predstavnici Arhiva Bosne i Hercegovine, Arhiva Radio-televizije BiH i Arhiva Republike Srpske.

1. Statusno pitanje, kao jedno od temeljnih pitanja pratilo je arhivsku službu u Bosni i Hercegovini od samih početaka. Kraće reminiscencije sudionika savjetovanja na proteklih pedeset i pet godina arhivske službe imale su za cilj pokazati kako je status arhivskih ustanova u BiH često trpio promjene, svrstavanjem između uprav-

nih organizacija i ustanova iz oblasti kulture, a pitanja statusa potencirao je i ulazak u proces tranzicije.

Ono što danas karakterizira ovo pitanje je statusna nejedinstvenost: neki bosanskohercegovački arhivi imaju status javnih ustanova u oblasti kulture, drugi funkcioniraju kao organi uprave. S time u vezi, tijekom izlaganja potvrđena je stanovita prednost arhiva koji djeluju kao organi uprave, prvenstveno zbog financiranja. Druga značajna činjenica na koju je ukazano je ta, da službu zaštite arhivskoga gradiva u nastajanju daleko učinkovitije uspijevaju obaviti arhivi koji djeluju kao upravne organizacije.

2. Pokrivenost bosanskohercegovačkog teritorija arhivskim ustanovama, "mreža" arhivskih ustanova kakvu imamo danas u BiH, od strane sudionika savjetovanja nazvana je ključnim problemom za struku u ovom trenutku. Administrativno-teritorijalnim ustrojem države, proisteklim iz Daytonskoga mirovnog sporazuma, mreža arhivskih ustanova u BiH pretrpjela je korjenite promjene. Značajna područja nadležnosti jednoga arhiva našla su se iza entitetske granice, ali i unutar pojedinih entiteta ove su nadležnosti negativno reducirane, nerijetko i sasvim nedefinirane.

Na području Federacije BiH, do 1992. godine postojeći regionalni arhivi (Travnik, Tuzla, Mostar, Sarajevo i Bihać) transformirani su u arhive kantonalne/županijske razine. Pored ovih, na tlu Federacije od 1996. godine djeluje Arhiv Zapadno-hercegovačke županije na Širokom Brijegu, a u Mostaru pored Arhiva Hercegovine djeluje i 1994. godine osnovani Arhiv Herceg-Bosne. Usljed nove podjele, pojedini arhiv vrši (ili pokušava vršiti) nadzor nad općinama koje su do 1992. bile u nadležnosti nekog drugog arhiva ili čak više njih. Još veći problem u organiziranju učinkovite mreže arhiva predstavljaju područja kantona u kojima nema arhivskih ustanova (Posavski, Istočnobosanski, Zeničko-dobojski i Livanjski kanton).

Na području Republike Srpske egzistira Arhiv Republike Srpske sa sjedištem u Banja Luci (oformljen iz Arhiva Bosanske krajine), sa svojim odjeljenjima na regionalnoj razini (bivši regionalni arhivi u Foči i Doboju, te nedavno oformljena odjeljenja u Zvorniku, Trebinju i za Srpsko Sarajevo).

Problemima arhivske službe moramo dodati i položaj specijaliziranih arhiva. Samo iz izlaganja predstavnika Arhiva RTV-a BiH sudionici su upoznati o postojanju preko 200 "registratura" u kojima se svakodnevno stvara značajno audiovizualno gradivo, u zaštitu kojega se hitno trebaju uključiti arhivske ustanove.

Jasno je da se i bez posljedica trenutne administrativno-teritorijalne podjele države, djelovanje na zaštiti arhivskog gradiva susreće sa stalnim problemom manjka odgovarajućeg spremišnog prostora, koji i tamo gdje postoji kako-tako zadovoljavajuća organizacija, sprječava preuzimanje odabranog registraturnog gradiva u arhiv, te s nedostatkom adekvatne legislative kojom bi se "vanjska služba" mogla bolje po-

zicionirati. Spomenimo s tim u vezi podatak iz jednoga arhiva, koji u sljedećih 5 godina treba preuzeti nastalo gradivo u količini šest puta većoj od one koju je isti čuvao 1992. godine, kada je jednako oskudijevao s prostorom. Ono što je, međutim, sasvim sigurno glavni problem arhivske službe danas, jeste to što su posljednjih godina (od 1995. godine naovamo) u našem društvu iz promišljanja arhivske službe i donošenja potrebnih zakonskih propisa isključivani arhivski djelatnici.

Prijedloge i inicijative glede ovih krucijalnih problema arhivske službe, iznesene na minulom savjetovanju možemo sumirati u sljedećem:

- Rješavanje statusnih pitanja, kao i svih drugih pitanja arhivske službe, mora biti organizirano jedinstveno.
- Status samostalnih upravnih organizacija arhivima omogućava mnogo bolju poziciju u društvu.
- Naglasak se mora staviti na zaštitu gradiva kao primarni interes arhivske službe, odnosno samo se odgovarajućim propisima o zaštiti gradiva – bez obzira na statusne i ine probleme – mogu rješavati urgentni problemi arhivske službe.
- Trenutna rješenja u zaštiti arhivske građe vide se u hitnoj uspostavi sabirnih centara/arhivskih ispostava za prikupljanje gradiva na pojedinim područjima, kao i u sporazumima među pojedinim arhivima o nadležnosti nad "nepokrivenim" područjem.
- I u prošlosti je mreža arhivskih ustanova bila formirana i uspješno funkcionirala bez obzira na administrativno-teritorijalnu podjelu, pa ne postoje razlozi da se tako ne postupa i danas.

Ujedno je javnosti i odgovornim subjektima upućen apel o zaštiti arhivskog gradiva.

Drugog dana bihačkog savjetovanja, održana je skupština Arhivističkog udruženja Federacije, na kojoj su razmatrana statutarna pitanja i smjernice za rad u predstojećoj godini. Radi bolje organizacije stručnog rada, u smjeru formiranja Saveza društava arhivskih radnika BiH, kao tijela koje će obuhvatiti sva entitetska društva radi djelovanja na državnoj, ali i međunarodnoj razini, imenovana je Radna grupa, koja će početi s radom početkom 2003. godine.

Napomenimo da će materijali s ovoga savjetovanja biti objavljeni u 36. broju "Glasnika arhivâ i Društva arhivskih radnika BiH", čija priprema je u tijeku.

Andrej Rodinis